

3. Curran C *Counselling Learning: a whole person approach tor education*. Apple River, Illinois: Apple River Press. 365p.
4. Donate, R. and D. McCormick. A sociocultural perspective on language learning strategies: the role of mediation. *The Modern Language Journal*, 1994. – 78 (4). P. 453-64.
5. Feuerstein, R., Y. Rand, M. Hoffman and R. Miller. 1980. *Instrumental Enrichment*. Glenview, Illinois: Scott Foresman. - 545 p.
6. Foley, J. A psycholinguistic framework for task-based approaches to language teaching. *Applied Linguistic*. 1991. – 12 (1). – P. 62–75.
7. Kelly, G. 1955. *The Psychology of Personal Constructs*. New York: Norton. 218 References. 314p.
8. Richards, J. and T. Rodgers. 1986. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press. – 432 p.
9. Rogers, C. R. 1969. *Freedom to Learn*. Columbus, Ohio: Charles Merrill. - 356 p.
10. Stevick, E. 1976 *Memory, Meaning and Method. Some Psychological Perspectives on Language Learning*. Rowley, Mass.: Newbury House. - 453p.
11. Выготский Л. *Мысль и язык*», Москва. – 459 с.
12. Выготский Л. *«Мышление в обществе»* (1978). Москва. – 480 с.

Ольшанський Д. В.
кандидат педагогічних
наук, доцент,
Київський університет
імені Бориса Грінченка,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У процесі професійної підготовки фахівців у сфері медіакомунікацій важлива роль відводиться формуванню їхньої іншомовної мовленнєвої компетентності, в тому числі у напрямку майбутньої професійної діяльності. Це викликано об'єктивними потребами освітньої і професійної галузей та відображено у змісті відповідних освітніх програм. Як визначено у чинних методичних і програмних документах, іншомовна мовленнєва компетентність особистості складається з важливих компетенцій, а саме, мовної, мовленнєвої і соціокультурної; водночас вона є результатом цілеспрямованого процесу формування цих її складових [1].

Питання формування соціокультурної компетенції студентів, які здобувають освіту за напрямами підготовки, пов'язаних з

медіакомунікаціями, постає особливо гостро у зв'язку зі специфікою роботи фахівців за відповідними спеціальностями, прогнозованими проблемами і викликами, пов'язаними із країнознавчими та лінгвокраїнознавчими аспектами міжкультурної комунікації, з якими неминуче зіткнуться випускники ВНЗ на своєму робочому місці.

За нашими спостереженнями, знання з країнознавства англійської мови, тобто знання про культуру, історію, географію, політичний устрій, суспільство, видатних діячів, традиції і святкування тощо у більшості випадків становить слабку ланку як в сумі загальних знань випускника середньої загальноосвітньої школи, так і в контексті знань і умінь, отриманих на уроках англійської мови та позаурочний час. Можна також з високою вірогідністю констатувати й наявність у середньостатистичного випускника школи прогалин в лінгвокраїнознавчому компоненті його знань і умінь. Не дуже впевнене орієнтування студентів 1-го курсу в англійських реаліях або так званій «національно-маркованій лексиці» або недостатній рівень володіння ними автентичною мовленнєвою поведінкою може спостерігатися навіть на фоні нормативних знань системи англійської мови та відносно неюгано розвинених умінь комунікації цією мовою.

Водночас, переважна більшість авторитетних фахівців погоджуються у тому (і ми цілком розділяємо цю тезу), що на фоні обмежених знань і умінь соціокультурного компоненту ефективної міжкультурної комунікації досягти вкрай важко. Тим більше, ми не можемо уявити кваліфікованого журналіста чи фахівця в галузі реклами і зв'язків з громадськістю, недостатньо обізнаного з країнознавчими та лінгвокраїнознавчими нюансами тієї іноземної мови, яка є інструментом в професійній діяльності.

Отже, з огляду на сказане вище, формування соціокультурної компетенції майбутніх фахівців у сфері масових комунікацій є важливим імперативом у навчальному процесі з англійської мови та у системі їхньої професійної підготовки в цілому.

Питанню формування соціокультурних знань і умінь як складової англійської компетентності студентів приділялася значна увага в наукових дослідженнях з дидактики та теорії професійного навчання. (Р. Гришкова, Н. Бориско, Н. Ішханян, Т. Колодько, В. Топалова, С. Козак, Т. Опанасенко, Т. Третьякова та інші.)

Водночас, зазначимо, що проблема формування соціокультурної компетенції майбутніх фахівців сфери масових комунікацій в умовах сучасного інформаційного суспільства, які увесь час змінюються, не є і не може бути остаточно розв'язаною; вона потребує постійного нового теоретичного осмислення та пошуку шляхів практичної імплементації.

Перш ніж досліджувати вказану проблему, необхідно визначитися з самим поняттям «соціокультурна компетенція». З огляду на чинні методичні положення, на першому плані необхідно розглядати країнознавчий аспект, а саме знання історії країни, географічних відомостей, її культури, традицій, видатних особистостей і діячів політики та культури, соціально-політичного

устрою тощо. Оволодіння студентами сумою цих знань відбувається як у контексті досягнення освітньої мети навчання (розширення кругозору, ознайомлення з важливими фактами різних галузей знань, духовне збагачення), так і в руслі практичної мети, адже в результаті опанування такої інформації студент мінімізує ризики, пов'язані з непорозумінням, мовними і психологічними бар'єрами під час здійснення комунікації англійською мовою. Не буде перебільшенням, якщо сказати, що особливо актуальним і важливим країнознавчий аспект міжмовного і міжкультурного спілкування є саме для майбутніх фахівців сфери медіакомунікацій.

У змісті навчальних програм, сучасних підручників та навчально-методичних комплексів країнознавчий компонент, як правило, представлений більш-менш достатньо. Він є і в змісті навчальних текстів, і в аудіозаписах, і в різноманітних виравах та завданнях. Ми можемо констатувати, що ситуація в цьому питанні на поточний момент вигідно відрізняється від тієї, що спостерігалася в минулому (10-20 років тому). З іншого боку, відмітимо, що стосовно країнознавчого матеріалу існує певна інерція в навчальному середовищі та навчально-методичних публікаціях. Так, наприклад, дещо перебільшується важливість і пріоритетність деяких фактів та інформації, які традиційно включаються у зміст підручників та навчальних посібників, зокрема, певної статистичної інформації, енциклопедичних фактів, специфічних галузевих знань. Неefективність такого підходу засвідчується тим, що значна частина носіїв мови (якщо не більшість) можуть не усвідомлювати ці факти, які не представляють особливої цінності для їхнього успішного існування і функціонування в конкретному мовно-культурному середовищі. Більше того, ця інформація не завжди утримується в пам'яті студентів, що вивчають англійську мову, адже вона рідко знаходить своє практичне застосування в їхній комунікативній і професійній діяльності.

Водночас, відмітимо, що з деякими іншими фактами, які для англійськомовних носіїв мови є практично загальновідомими, наші студенти обізнані недостатньо, або взагалі нічого про них не знають. Зрозуміло, що для того, щоб ліквідувати цю прогалину максимально, індивід повинен якийсь час пожити в певному мовно-культурному середовищі. В протилежному випадку неминуче виникне так званий «культурний шок», який з'являється у людини під час знайомства з новою культурою внаслідок неспівпадіння традицій, цінностей, стилю життя різних народів [4]. Але ступінь культурного шоку людини може бути різним в залежності від інтенсивності попереднього вивчення нею фактів країнознавчого характеру. Значна частина проблем і непорозумінь у крос-культурній комунікації виникають, на наш погляд, внаслідок того, що представники різних культур сприймають навколишній світ достатньо егоцентрично, тобто крізь призму своєї культури, досвіду, світосприйняття, власних інтересів або інтересів певної спільноти. Для того, щоб таких проблем і непорозумінь стало на порядок менше, необхідно зробити спробу вийти за межі своєї культури,

уявити себе англійцем, американцем, німцем тощо; знайти відповідь на питання, що цікавить представників інших мовно-культурних середовищ, як вони мислять, як сприймають світ, що вважають образливим і неприйнятним і навпаки, що викликає в них захоплення і схвалення, тобто принципово важливо неупереджено і об'єктивно вивчати цінності певної культури і адекватно сприйняти і прийняти їх такими, як вони є.

Розвиваючи ідею про принципову важливість соціокультурного компоненту та формування відповідної компетенції студентів, слід сказати про лінгвокраїнознавчу складову. Назви реалій, власні назви, так звана «безеквівалентна лексика», (яка не має аналогів в рідній мові і може бути зрозуміла лише тоді, коли передана описово), завжди становила своєрідну білу пляму для наших студентів. Нерідкими є випадки, коли студенти некоректно вимовляють назви американських штатів, назви міст і країн світу, імена видатних особистостей тощо. Причина проста – діє так звана міжмовна інтерференція, внаслідок якої вже сформований образ слова в рідній мові перешкоджає його коректному вживанню в іншомовному мовленні [5].

Ці та інші проблеми, пов'язані із формуванням соціокультурної компетенції студентів у навчальні англійської мови, можуть і повинні розв'язуватись учасниками навчального процесу як у контексті аудиторної, так і самостійної та навчально-дослідної роботи студентів. Але перш ніж детально говорити про підходи, які ми вважаємо ефективними для цілей формування соціокультурної компетенції, необхідно зупинитись на такому питанні, як уточнення самого змісту навчання, удосконалення навчальних програм, тематики мовлення. На наш погляд, будь-яка окремо взята тема повинна відображати як її загальний, так і соціокультурний аспект. Як зазначає Чернігівська Г. С., «в самому змісті навчання необхідно закладати механізми що розкривають можливість практичного застосування іноземної мови», використовуючи при цьому тексти з урахуванням соціо-культурних особливостей професійної діяльності в країні, мова якої вивчається [с. 50]. Наприклад, програмова тема звучить в наступному формулюванні: «Стосунки (між членами сім'ї, друзями, подружжя). Коло спілкування (друзі, знайомі). Конфлікти в сім'ї та їх розв'язання (конфлікт поколінь). Зміни в соціальних ролях жінки і чоловіка». Відтак, вважаємо обов'язковим доповненням цієї теми розгляд такого її аспекту, як «Сімейні традиції в англійських країнах. Ролі чоловіка і жінки в англійському суспільстві». Якщо це концептуальне положення дотримане, то на рівні використаних підходів, матеріалів і засобів навчання викладач може мати достатньо високий ступінь свободи. Для ознайомлення студентів із вказаним аспектом можуть застосовуватись як тексти з різних джерел (підручників, навчальних посібників, художньої літератури, періодичних друкованих і електронних видань тощо), так і аудіо та відеоматеріали (он-лайн відео ролики, фрагменти художніх фільмів, навчальні аудіозаписи НМК, подкасти і т. інш).

Звичайно, в першу чергу спеціалісти-медійники повинні максимально ознайомитись з соціокультурною стороною англомовних засобів масової інформації різних жанрів. Зокрема, студенти вивчають структурні особливості англомовних газет і журналів та їх різновиди на прикладі конкретних популярних британських та американських видань, так само опановуються ними специфіка англомовних телевізійних жанрів, популярних шоу і передач, формат телевізійних новин BBC та CNN, відомі прізвища телевізійних зірок тощо. Важливо підкреслити, що англомовні медіа ресурси за обсягом складають левову частку від усіх медіа ресурсів, причому це стосується як друкованих видань і телебачення, так і ресурсів Інтернет. За показниками якості і професійності англомовні медіа у багатьох випадках можуть розглядатися як певний стандарт, на який необхідно орієнтуватись у професійному розвитку, і тому ми вбачаємо завдання викладачів англійської мови, окрім виконання своїх безпосередніх функцій навчання мови і мовлення, у створенні сприятливих умов для засвоєння студентами нових термінів і явищ, моделей ділової поведінки, що складають професійну і соціокультурну сторону англомовного спілкування.

Водночас, зазначимо, що ми категорично не погоджуємося з тезою, що іншомовна комунікація студентів у навчальному процесі повинна обмежуватися лише їхньою професійною сферою. В такому випадку ми прогнозуємо ситуації, за яких майбутні медійники можуть бути лише поверхнево обізнані з різними сторонами англомовної культури, і це може вкрай негативно позначитись на ефективності міжкультурної комунікації.

Зазначимо, зокрема, значний потенціал літератури та художніх фільмів для формування соціокультурної компетенції студентів. Окрім змістової цінності літературні твори та художні фільми мають неабиякий вплив на мотиваційну сферу студентів. Через цікаві сюжети студенти дізнаються про різноманітні історичні події, видатних особистостей, стиль життя людей, їх певні традиції, і головне те, що активність та ефективність цього процесу забезпечується сталим інтересом з боку студентів. Вважаємо, що викладачі повинні мати у своєму арсеналі перелік художніх фільмів та творів художньої літератури, які відбивають програмову тематику, у тому числі узгоджуються із професійними темами та інтересами студентів. Такі твори і фільми можуть бути рекомендовані для самостійного ознайомлення студентами та опрацювання змісту за заздалегідь визначеними схемами і наданими рекомендаціями. Необхідно підкреслити, що значна кількість літературних творів і художніх фільмів варті уваги тому, що вони ефективно репрезентують професійну та іншомовну мовленнєву діяльність носіїв мови в соціокультурному контексті. Зокрема, ознайомлюючись із змістом цих джерел, студенти мають змогу не лише оволодіти певними термінами чи національно-маркованою лексикою, але й безпосередньо зануритись у відповідне культурне середовище і мовленнєві ситуації, що виникають у ньому, побачити чи відчутти характерні проблеми, з якими мають справу члени

цієї спільноти, увяйти себе на їхньому місці. Особливе значення для майбутніх медійників, на нашу думку, мають художні фільми (особливо ті з них, які є екранними версіями літературних творів), в яких піднімаються питання професійності, журналістської етики, принциповості, громадянської гідності (*Killing Fields, All the President's Men, Citizen Kane, Switching Channels, Nothing but the Truth, Shattered Glass, Broadcast News etc.*)

Великі дидактичні можливості для ознайомлення з англomовним світом майбутніх фахівців сфери медіакомунікацій мають оригінальні документальні фільми. Особливо велику користь в плані формування навичок і умінь аудіювання англійською мовою, а також для формування соціокультурної компетенції та професійної компетентності є ті з них, в яких задіяні видатні американські та британські журналісти, телеведучі, аналітики і політологи. Під час перегляду таких фільмів студенти не лише практикуються в мовленні, але й пізнають багатогранний англomовний світ, вивчають професійний стиль того чи іншого авторитетного журналіста. Так, на практичних заняттях з англійської мови майбутні журналісти ознайомлювалися з мовленням і професійним стилем таких гуру медіа, як Девід і Джонатан Дімблбі, Тім Себестіан, Джонатан Рос, Грем Нортон, Опра Вінфрі, Джеремі Кларксон, Девід Атенборо та іншими.

В оригінальних документальних фільмах ВВС висвітлюються проблеми, які є актуальними як для усього людства, так і конкретно для англomовних суспільств, і це, без сумнівів, має суттєвий і позитивний вплив на процес оволодіння студентами соціокультурною складовою навчального матеріалу. На відміну від художніх фільмів, документалістика репрезентує більш доступний для сприймання на слух і розуміння стиль усного мовлення, що сприяє більшій мотивації і ситуації успіху. Окремі документальні фільми і серіали представляють особливий інтерес в плані формування соціокультурної компетенції, адже вони присвячені безпосередньо тематиці країнознавства англomовних країн, а саме, історії, географічним відомостям, культурним особливостям і традиціям (*A Picture of Britain, The Great British History, Secret Britain, How God Made the English etc.*)

Великі дидактичні можливості на сучасному етапі розвитку суспільства та освіти мають інформаційні технології, зокрема Інтернет. Сучасні студенти університетів належать до покоління, яке виросло разом з інформаційними технологіями і тому останні не сприймаються студентами як нові і незвичні. Водночас, необхідно зауважити, що значна частина студентів користуються тим самим Інтернетом без належної користі для свого особистісного розвитку. За численними свідченням викладачів вищих навчальних закладів та з огляду на власний досвід, нерідкими є випадки, коли можливості Інтернету зводяться студентами до «скачування» та копіювання інформації під час виконання ними навчальних завдань, неефективного та некоректного користування електронним перекладачем та інш. Парадоксально, але факт, що із збільшенням інформаційних масивів в Інтернеті (а відтак, і можливостей для освіти і самоосвіти) середній освітній рівень студентів та

рівень володіння ними іноземними мовами всупереч загальним сподіванням не виросли прямо пропорційно. На жаль, не вплинули в належній мірі на ефективність опанування англійською мовою школярів і студентів такі чинники, як наявність в Інтернеті значної кількості автентичних матеріалів, навчально-методичних комплексів у супроводі аудіо- та відеоматеріалів, художніх і документальних фільмів, он-лайн газет і журналів тощо. Очевидно, що саме по собі нагромадження автентичних матеріалів у вільному доступі не може забезпечити максимально ефективного самоосвітнього процесу. Більше того, навпаки, в окремих випадках, доступність і багатоманітність ресурсів в комбінації з низькою мотивацією, безвідповідальністю та відсутністю самостійності у студентів призвели до негативних наслідків. Водночас, мотивовані та наполегливі студенти, грамотно і обґрунтовано користуючись інформаційними технологіями, у сприятливих дидактичних умовах спромоглися досягти високих результатів. На нашу думку, майбутні фахівці сфери медіакомунікацій можуть і повинні ефективно опанувати англійською мовою як раз у процесі безпосередньої взаємодії з інструментами і засобами цих комунікацій. Умови цієї взаємодії повинні бути забезпечені проектною методикою, яка дає можливість студентам оволодівати мовою через вмотивовану, цілеспрямовану і добре сплановану діяльність [6]. Говорячи про англомовні ресурси Інтернету, необхідно мати на увазі те, що вони є до певної міри інтернаціональними, але загалом – відбивають особливості англомовної культури, тобто являють собою лінгвокультурний контекст. Ми прогнозуємо ефективне оволодіння студентами країнознавчими та лінгвокраїнознавчими знаннями, необхідними для майбутньої професійної діяльності в якості фахівців сфери медіакомунікацій саме у процесі здійснення ними дослідницьких проєктів з використанням ресурсів та засобів Інтернету. Не зупиняючись детально на питаннях поняття дослідницького проєкту, його структури (адже це вже достатньо ґрунтовно вивчено і висвітлено у відповідних наукових і методичних публікаціях), зазначимо, що у нашому конкретному випадку одним із важливих етапів будь-якого проєкту повинна стати певна рефлексія з елементами філологічного аналізу. Вважаємо, що вкрай необхідно здійснити осмислення учасниками проєктної роботи не лише змістовної сторони своєї діяльності, але й проаналізувати її мовні і мовленнєві аспекти (лексика, граматики, вимова, стилістичні засоби), а також надати увагу національно-маркованій лексиці і професійній термінології. В той же час викладач повинен взяти на себе функції консультанта і фасилітатора діяльності студентів.

Отже, сумуючи викладене вище, визначимо основні напрями формування соціокультурної компетенції студентів – майбутніх фахівців сфери медіа комунікацій, а саме:

1. Уточнення змісту навчання англійської мови з огляду на необхідність врахування соціо-культурного компоненту навчання у розрізі більшості тем.

2. Оволодіння країнознавчими та лінгвокраїнознавчими знаннями у контексті формування мовної та мовленнєвої компетенцій у професійній площині.
3. Максимальне використання потенціалу художніх та документальних фільмів і літератури як джерела лінгвокраїнознавчої та країнознавчої інформації, національно-маркованої лексики та автентичного мовлення.
4. Використання інформаційних технологій та Інтернет в проектній дослідницькій роботі студентів з метою формування професійної і мовленнєвої компетентності.

На завершення зазначимо, що проблема формування соціокультурної компетенції майбутніх фахівців сфери медіа комунікацій вочевидь цими напрямками не вичерпується, вона є об'єктом наукових пошуків і базою для продукування методичних ідей і розробок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. /Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. - К.: Ленвіт, 2003. -273с.
2. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей. Монографія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. - 424 с
3. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Бацевич Ф. С. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.
4. Ким Я. Ю. Коммуникация и кросс-культурная адаптация // Этнос и политика: Хрестоматия / Авт.-сост. А. А. Прусаускас. – М.: Изд-во УРАО, 2000. – С. 36-41.
5. Чернігівська Н. С. Особливості змісту навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей. Педагогічний процес. Теорія і практика. № 3. Київський університет імені Бориса Грінченка. – С. 48-51.
6. Карабан В. І. та ін. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 208 с.
7. Сисоєва С. О. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології: метод проектів // Неперервна професійна освіта: теорія і методика: Наук. – метод. журнал. – К., 2002. – Вип.1 (5). – 230с.